Zenonas Baubonis,
Džiugas Brazaitis

Elektros perdavimo oro linijos „Alytaus transformatorių pastotė – Lenkijos Respublikos siena“ žvalgymai

Archeologiniai žvalgymai 400 kW elektros perdavimo oro linijos „Alytaus transformatorinių pastotė – Lenkijos Respublikos siena“ apsaugos zonoje atlikti KPD pareikalavus nustatyti, ar planuojamos tiesti elektros linijos apsaugos zonoje yra išsiskiriančių iš aplinkos ir turinčių kraštovaizdinę reikšmę archeologinio paveldo objektų – piliakalnių, pilkapių, senovės gynybinių įtvirtinimų. Elektros linijos apsaugos zona yra 46,298 km ilgio ir 100 m pločio (t. y. po 50 m atstumu nuo suplanuotos oro linijos ašies).

Tuo tikslu iš 1795–2005 m. išleistų žemėlapių surinkta informacija apie kultūros paveldo objektų požymius turinčias vietas visame suplanuotame elektros perdavimo linijos plote. Žemėlapiuose surasta informacija apie NKVR neregistruotus XVIII a. siekiančius nekilnojamojo kultūros paveldo objektus, vizualiai neišsiskiriančius iš aplinkos, bet galinčius turėti archeologinę vertę ir patenkančius tiesiai po planuojama oro linija. Lazdijų rajono ribose surasta ir LKS-94 sistemoje nustatytos koordinatės buvusių statinių: Galinių (X-460208, Y-6010362; X-459859, Y-6010334; X-459811, Y-6010334; X-459797, Y-6010297; X-459785, Y-6010260; X-459831, Y-6010297; X-460008, Y-6010261; X-459804, Y-6010253; X-459854, Y-6010357; X-460949, Y-6010993) ir Žemaitkiemio (X-465179, Y-6014320; X-465199; Y-6014331) kaimavietės, Vytautiškės dvarvietė (nuo X-472368, Y-6028685 iki X-472349, Y-6028760;), Karužų senkapis (X-465331, Y-6015703); Alytaus rajono – Skiturių (nuo X-475091, Y-6030865 iki X-475557, Y-6030979), Krokininkų (nuo X-486046, Y-6030936 iki X-485007, Y-6030793), Liuklingėnų kaimavietės (nuo X-489223, Y-6031358 iki X-488574, Y-6031284), Buktininkų karčiamos vieta (X-481807, Y-6030174).

Kadangi planuojamą elektros liniją Alytaus rajone numatyta tiesti šalia seniau įrengtos, energetikų ir KPD atstovų sutarimu vietoje vizualiai žvalgyta tik Lazdijų rajone. Ši jos atkarpa driekiasi 26 km Lazdijų rajono savivaldybės ribose – nuo Lietuvos–Lenkijos valstybės sienos Ylelio ežerėlio Š pakrantės link, netoli rajonų ribos.

Patikrinta ir VAK archyve sukaupta informacija apie apylinkėse, kur dabar planuojama elektros linija, minimas kultūros paveldo objektų požymių turinčias vietas. Į planuojamos elektros linijos apsaugos zoną jos nepatenka.

Visai žvalgytai teritorijai būdingas paskutinio ledyno suformuotas gana lygaus paviršiaus kraštovaizdis, kurį labiausiai paveikė čia vykdytos melioracijos bei kolūkinės ūkio reformos ir šiuo metu tebesitęsianti žmonių ūkinė bei agrarinė veikla. Žvalgytoje teritorijoje maža miškų, daugiausia vyrauja ganyklos bei žemės ūkio paskirtį turintys laukai.

Žvalgymų metu žemėlapiuose įvardytos Lazdijų rajono teritorijoje esančios Galinių ir Žemaitkiemio kaimavietės, Vytautiškės dvarvietė, Karužų senkapis lokalizuoti vietoje. Siekiant nustatyti tikslesnį datavimą, išsaugoti šiuos bei Alytaus rajone esančius aukščiau įvardytus objektus ir esant nemažai tikimybei surasti ankstesnių laikotarpių vizualiai neišsi-

skiriančių kitų archeologijos objektų, rekomenduota projektuojant oro linijos atramas atlikti žvalgomuosius archeologinius tyrimus.

The field survey of the overhead power line from the Alytus transformer substation to the border of the Republic of Poland

The KPD surveyed the 400 kW overhead power line from the Alytus transformer substation to the border of the Republic of Poland after a request to determine whether the planned power line protection zone would include any archaeological heritage objects which can be distinguished from their surroundings and have a significance for the landscape: hillforts, barrows, or old defensive fortifications. The power line protection zone is 46.298 km long and 100 m wide.

To this end, information was collected from maps published during 1795–2005 about locations having signs of cultural layer horizon objects anywhere in the protection zone of the planned power line. Information was found in the maps about immoveable cultural heritage objects going back to the 18th-century that are not registered in the NKVR, are not visually distinguishable from the surroundings, but may have archaeological value and fall directly under the planned power line.

All of the surveyed area is characterised by a quite level landscape that was created during the last glaciation and that has been strongly affected by the melioration conducted here as well as by the collective farm reforms and still continuing human economic and agrarian activities. Little of the surveyed area is forested with pastures and agricultural fields predominating.

During the survey, the Galiniai and Žemaitkiemis village sites, Vytautiškė manor site, and Karužai old cemetery that are in Lazdijai District and are shown on the maps, were located on the ground. In order to establish a more precise dating for them, to preserve these and the aforementioned objects in Alytus District, and, if there is a high likelihood, to find other visually indistinguishable archaeological objects from earlier periods, it is recommended that field evaluations be conducted during the overhead power line's transmission tower planning stage.

Ernestas Vasiliauskas

Bronzos amžiaus radiniai Šiaurės Vidurio Lietuvoje

2009 m. šių eilučių autorių pasiekė informacija apie Pakruojo r. (Pakruojo sen.), teritorijoje ties Mūšos ir Palos upių santaka, dešiniajame Palos krante, tarp Laborų ir Telišonių kaimų (1 pav.) rastą bronzinį atkraštinį kirvį. Jo ilgis – 14,3 cm, ašmenų plotis – 6,9 cm, galo plotis – 2,3 cm, svoris – 340 g (2 pav.). Archeologė E. Grigalavičienė dabartinėje Lietuvos teritorijoje užfiksavo 18 tokių kirvių, kurie datuojami III–IV periodais.

2008 m. pasiekė žinios ir apie Vaškų apylinkėse, dešinėje plento Joniškis–Žeimelis–Pasvalys pusėje, prieš Vaškų miestelį rastą bronzinio įmovinio kirvelio (ašmenys, įmova nutrupėjusi) dalį (jo šių eilučių autoriui apžiūrėti nepavyko, radimvietė tiksliau nenurodyta). Tai galėtų būti archeologinėje literatūroje plačiai žinomo Vaškų lobio (*Lietuvos TSR archeologijos atlasas*, V., 1974, t. I, p. 221; Grigalavičienė E., *Žalvario ir ankstyvasis geležies amžius Lietuvoje*, V., 1995, pav. 90;